

การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน
ตำบลแม่ป็น อำเภอแม่ป็น จังหวัดนครสวรรค์

Study of Quality of Life in Pangsak in the sustainable Community,
Mae Pern District, Nakhon Sawan Province,

ไพศาล เครือแสง^๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) ศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสัก (๒) ความเข้มแข็งของประชาชนในชุมชนปางสักและปัญหาอุปสรรคเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เทคนิควิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๓๐ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบ กลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรทางสังคม การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม การเวทีประชาคม เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

(๑) คุณภาพชีวิตของประชาชน : พบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืนประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรของรัฐ โครงการของรัฐโดยเฉพาอย่างยิ่งโครงการในการแก้ปัญหาคุณภาพชีวิต ประชาชนในชนบทจะต้องมีผลกระทบต่อประชาชนผู้มีปัญหาคุณภาพชีวิต ประชาชนที่มีปัญหาคุณภาพชีวิตในชุมชนบทขาดโอกาสได้รับบริการจากรัฐ เช่น การแก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ปัญหาด้านการศึกษา ปัญหาความไม่สะดวกในการคมนาคมขนส่ง ปัญหาการขาดความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และ ปัญหาสุขภาพอนามัยของชาวชนบท แต่โครงการเหล่านี้ไม่ได้เข้าถึงประชาชนเป้าหมายอย่างแท้จริง

(๒) ความความเข้มแข็งของชุมชน : พบว่า ด้านผู้นำบทบาทที่สำคัญในการสร้างภาวะผู้นำหรือผู้นำองค์กรต่างๆ ในชุมชน มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชน ด้านการสร้างเครือข่าย ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่นในการสร้างเครือข่ายในชุมชนอย่างเข้มแข็ง มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง สร้างความภาคภูมิใจแก่ประชาชนในท้องถิ่นด้วยการรื้อรื้อรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์มาเหนี่ยวนำให้เกิดการรวมคน มุ่งพัฒนาให้เป็น แหล่งท่องเที่ยว อนุรักษ์และพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ที่จะเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อชุมชนและส่วนรวมด้านจิตสำนึกชุมชนปางสักมีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชนจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม และใช้จารีตประเพณีวัฒนธรรมชุมชนเป็นต้นแบบ

(๓) ปัญหาอุปสรรค พบว่า ปัญหาและอุปสรรค ของการพัฒนาชุมชนไม่ให้เกิดความยั่งยืน มี ๘ ประเด็น ได้แก่ ๑) ขาดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ๒) ขาดการประสานความร่วมมือกันอย่างจริงจัง ๓) ขาดผู้รับ ช่วงความต่อเนื่องของกิจกรรม ๔) จิตสำนึกร่วมของชาวบ้านยังไม่เพียงพอ ๕) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๖) ขาดผู้นำ ที่เข้มแข็ง หรือไม่มีแนวคิดในการพัฒนา ๗) ขาดเงินทุนในการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม และ ๘) ขาดความซื่อสัตย์และโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณ

^๑ หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

Abstract

(๑) the quality of life of the people in the Pangkas community; (๒) the safety of the people in the Pang Ta community; and Data collected from ๓๐ information providers / users, form by experts and stakeholders, provided by the providers. (Interpretation Interview) Workshop on Workshop, Workshop, Workshop For data collection, the questionnaire was used for in-depth interviews.

บทนำ

ประเทศไทยมีเป้าหมายทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่สำคัญประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ การมีอายุยืนยาวและการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การที่ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรงในทุกช่วงวัยทำให้มีอายุยืนยาวเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ซึ่งการมีอายุยืนยาวไม่เจ็บป่วยเป็นโรค เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต เนื่องจากคุณภาพชีวิตประกอบด้วยสุขภาพในหลายด้านรวมกัน ได้แก่ สุขภาพด้านกายภาพ (physical health) สุขภาพด้านจิตใจ (mental health) สุขภาพด้านสังคม (social health) และภาวะสุขภาพโดยทั่วไป (general health) โดยองค์การอนามัยโลกได้ให้คำนิยามของ “สุขภาพ” ว่าไม่ใช่แค่เพียงการปราศจากโรค แต่หมายถึงการมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งจะสอดคล้องกับนิยามของคุณภาพชีวิตที่กล่าวว่า “คุณภาพชีวิต” เป็นการรับรู้ความพึงพอใจและสถานะของบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคม โดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมายและความคาดหวังของตนเอง ภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยม มาตรฐานของสังคม และสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (<http://www.stou.ac.th/สืบเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๙>)

เนื่องจากทุกครั้งที่มีการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ต้องมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหา โดยการพยายามอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ในลักษณะที่เป็นส่วนรวมหรือมหภาค คือ หากมีความจำเป็นที่จะดำเนินการให้กระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมในใดที่หนึ่ง ก็จะต้องเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมในที่อื่นๆ เป็นการชดเชยเพื่อให้ในแง่มหภาคของคุณภาพสิ่งแวดล้อมคงอยู่ได้ดังเดิม กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกลไกการตลาด ก่อให้เกิดการเติบโต การผลิต การบริโภคที่เป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ชีววัฒนุษย์ สัตว์ และพืชพรรณ ดังนั้น การที่มนุษย์ยังคงใช้แนวทางพัฒนาแบบเก่าซึ่งไม่คำนึงถึงข้อจำกัดในการพัฒนา อันหมายถึง ข้อจำกัดด้านสภาพ ความสามารถที่จะรองรับการบริโภค และการใช้ประโยชน์จากโลก และเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างที่จะนำมาบริโภค และใช้ประโยชน์หมดลง อีกไม่นานทุกชีวิตบนโลกจะต้องจบสิ้น เพราะมนุษย์จะไม่สามารถอาศัยอยู่บนโลกได้อีกต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นแนวคิดเพื่อป้องกันมิให้โลกต้องเดินไปสู่จุดจบความล้มเหลวของการพัฒนาแบบดั้งเดิมที่ผ่านมา นอกจากจะทำลายสิ่งแวดล้อม ชีววัฒนุษย์ สัตว์ และพืชพรรณแล้ว ยังพบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศ ได้สร้างปัญหาให้กับความเป็นอยู่ของมนุษย์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมหาศาล เนื่องจากรัฐไม่รับผิดชอบ ไม่ฉะฉานต่อการตอบสนองความต้องการของประชาชน ระบบราชการมีคอร์รัปชั่นสูง ขาดประสิทธิภาพ ไม่มีความโปร่งใส ฯลฯ

ดังนั้น การที่แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนจะสำเร็จลงได้หรือไม่อย่างไรนั้น ทุกประเทศจะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด และที่สำคัญ รัฐบาลในหลายๆ ประเทศจะต้องปรับเปลี่ยนมุมมองเสียใหม่ จากที่เคยมองว่ารัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน รัฐบาลจึงสามารถควบคุมและครอบงำประชาชนให้ปฏิบัติตามคำสั่งได้ มาเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งในระดับการร่วมรับรู้การตัดสินใจขององค์กรของรัฐ และในระดับการร่วมตัดสินใจ และจะต้องมีการตกลงกันให้ชัดเจนว่าสัดส่วนของบทบาทภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการพัฒนานั้นควรจะเป็นลักษณะใด หรือที่เรียกว่า “ประชารัฐ” ทฤษฎีพื้นฐานการพัฒนาจะศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาสังคมทั้งแนวคิดทฤษฎีสมาคมใหม่และหลังสมัยใหม่ อาทิเช่น ทฤษฎีความทันสมัย ทฤษฎีการพึ่งพิง ทฤษฎีระบบโลก โลกาภิวัตน์และการพัฒนา วัฒนธรรมชุมชน การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการเรียนรู้นั้นจะเน้น

กระบวนการวิเคราะห์แนวทฤษฎี เพื่อวิเคราะห์ความเป็นมาและผลกระทบของการพัฒนา ดังนั้นจึงขอยกประเด็นแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน มาอธิบายว่ามีความสำคัญอย่างไรต่อการพัฒนาชนบทหัวใจของการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเป็นการพัฒนาที่มาจากข้างล่าง โดยเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมถือได้ว่าเป็นการพัฒนาที่เป็นทางเลือก ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับประชาชน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจในบทบาทที่เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเข้าร่วมตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นของการพัฒนาจนถึงขั้นตอนสุดท้าย การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ก็จะได้รู้ความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ว่าประชาชนต้องการอะไร ต้องการให้พัฒนาในด้านไหนบ้าง ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะประชาชนมีทั้งความรู้ ทักษะ และความรับผิดชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา กิจกรรมการพัฒนาที่ประชาชนเข้าร่วมนั้นมีประสิทธิผลเป็นอย่างมาก มันทำให้ประชาชนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้ ยิ่งพัฒนายิ่งทำให้ชาวบ้านจนลง โครงการพัฒนาของรัฐที่นำมาสู่ชุมชนนั้น ส่วนมากแล้วรัฐจะเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนามากกว่าชาวบ้าน เพราะการพัฒนาบางอย่างมันจะมีผลกระทบต่อชาวบ้านทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรัฐไม่ค่อยคำนึงถึงสักเท่าไร การพัฒนาที่เกิดขึ้นจึงทำให้เกิดภาวะรวยกระจุกแต่จนกระจาย

การมีชีวิตหรือใช้ชีวิตให้มีคุณภาพหรือความผาสุกของชีวิต ย่อมเป็นสิ่งที่ปรารถนาของทุกคน และสังคม เพื่อให้การดำรงอยู่มีความสุข สงบร่วมกัน ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงเป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากการพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปรับปรุงการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา สุขภาพที่ดี คือ “การมีสภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่ใช่แค่เพียงการปราศจากโรค การพัฒนานั้นจะต้องกระตุ้นจิตสำนึกของชาวบ้านทั้งผู้นำที่เป็นปัญญาชนและชนชั้นกลางที่ทำงานกับชาวบ้านจะต้องทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของเขา โดยที่ชาวบ้านและชนชั้นกลางควรร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและสังคมของชุมชนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม การค้นพบและสามารถวิเคราะห์เอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเองได้ ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการร่วมตัวกันเป็นกลุ่มและชาวซึ่งในประวัติศาสตร์การต่อสู้ร่วมกัน และที่สำคัญที่สุดคือชาวบ้านจะสามารถเห็นภัยคุกคามของการครอบงำทางวัตถุและจิตใจของวัฒนธรรมทุนนิยมและบริโภคนิยมที่มาจากภายนอก เช่น การทำให้ชาวบ้านต้องตกอยู่ภายใต้การผลิตเพื่อตลาด ทำให้ชาวบ้านพึ่งพาทายนอกสูงมากขึ้นๆและนำมาซึ่งการถูกเอาเปรียบได้ง่าย ดังนั้นการนำวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ในการพัฒนาจะช่วยให้ชาวบ้านยังคง ทำการผลิตในขนาดที่เหมาะสมและเน้นการใช้แรงงานของครอบครัวเป็นหลัก เน้นการผลิตเพื่อครอบครัวก่อนที่จะผลิตเพื่อตลาด เน้นการพึ่งตนเองมากกว่าพึ่งพาทายนอก (เสรี พงศ์พิศ, ๒๕๔๒)

การพัฒนาชนบทควรยึดแนววัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวทางหลัก เนื่องจากชุมชนมีวัฒนธรรมเดิมของชาวบ้านที่สร้างและสะสมมาแต่โบราณและเป็นแก่นแกนของชุมชนที่ปฏิบัติการมาอยู่แล้ว เป็นวัฒนธรรมที่เน้นความสำคัญของชาวบ้าน ความเป็นชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรมดังกล่าวได้แก่ ความช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยไม่อยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่มีการแข่งขันเอาดีเอาเปรียบกัน มีแต่ความงดงามของน้ำใจมีความผสมผสานกลมกลืน ความเป็นกลุ่มก้อน เครือญาติ ชุมชนมีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันและไม่ใช้กลุ่มคนที่มิใช่วัฒนธรรม แบบล้าหลังหรือมีความด้อยพัฒนาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา การทำความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนจะทำให้เห็นว่าชาวบ้านมีศักยภาพ มีสำนึกในการพัฒนาตนเองมาตั้งแต่เนิ่นนานแล้ว ไม่ใช่เป็นผู้รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอกหรือกลุ่มคนที่ตกอยู่ภายใต้วงจรอุปาทนของการพัฒนาและชุมชนมีศักยภาพมีศักดิ์ศรีในการต่อต้านกับวัฒนธรรมทุนนิยมที่เป็นสิ่งมาจากภายนอก ดังนั้นการพัฒนาจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมเดิมของชุมชนเพราะเป็นส่วนที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้านที่จะสามารถเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนได้ หากย้อนกลับไปดูก็จะพบว่าชาวบ้านมีประวัติศาสตร์การสร้างชุมชนมายาวนาน โดยมีความร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆเพื่อให้ชุมชนทั้งหมดอยู่รอดร่วมกันและต่อต้านการเอาดีเอาเปรียบจากสังคมภายนอกได้ ซึ่งการที่ชุมชนอยู่รอดได้เพราะชุมชนมีทรัพยากรมาก พึ่งพาอาศัยกัน(ประเวศ วะสี, ๒๕๔๒)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงลงพื้นที่ศึกษาชุมชนปางสักเพื่อให้เข้าใจท้องถิ่นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมนิยมประเพณี และสภาพปัญหาของชุมชนปางสักอย่างจริงจังเป็นที่ราบเชิงเขา และมีภูเขาดินหินลูกรัง ล้อมรอบทางทิศเหนือ ตะวันตก และทิศใต้ พื้นที่เป็นป่าเบญจพรรณ มีต้นไม้ เช่น สัก ประดู่ ยางนา มะค่าโมง ไม้ป่า เป็นต้น มีคลองน้ำสาธารณะไหลผ่านกลางหมู่บ้าน เป็นสาขาหนึ่งของแม่น้ำคลองโพธิ์ จำนวนหมู่บ้านในชุมชนปางสัก มี ๕ หมู่บ้าน ชุมชนบ้านปางสัก ตำบลแม่เป็น อำเภอชุมตา จังหวัดนครสวรรค์ ได้ศึกษาถึงบริบทชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้เลือกทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน” เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ตลอดจน เป็นแนวทางแก่ชุมชนท้องถิ่นในภาค ตะวันออกและภาคอื่นๆ ของประเทศไทยในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสัก
๒. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของประชาชนในชุมชนปางสักและปัญหาอุปสรรค

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเรื่องการศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ตำบลแม่เป็น อำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ โดยมุ่งเน้นถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนปางสัก สภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิต คุณภาพชีวิต เดิมมองว่าเน้นในเรื่องเศรษฐกิจ เพื่อให้ความกินดีอยู่ดี มีความสุขหรือ ความพึงพอใจ และความสะอาดสบายของบุคคลเป็นสำคัญ ตลอดถึง สภาพะของการมีสภาพทางกาย จิตใจและอารมณ์ที่ดี รู้จักสิทธิหน้าที่ของพลเมือง การได้รับการศึกษาตามวัย การมีสภาพแวดล้อมที่ปราศจากมลภาวะทางดิน น้ำ อากาศ และเสียง มีที่อยู่อาศัยเพียงพอ ความนิยมชมชอบในศิลปวัฒนธรรม การสันทนาการ ความพอใจในदानมนุษย์ สัมพันธ การมีครอบครัวที่อบอุ่น และมีโอกาสที่จะใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งในทางรูปธรรม นามธรรม การมีชีวิตที่ดี (Good-Life) และความรู้สึกเป็นปกติสุข (Sense of Well-Being) ครอบคลุมความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลทุกด้าน และคำที่มีความหมายเหมือนกัน คือ ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) อันเป็นผลรวมของการตอบสนองความรู้สึกภายในของบุคคลตามสภาพที่ตนอยู่ โดยคำนึงถึงสุขอนามัยของคนในสังคมและการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยให้ความสำคัญต่อปัญหาและสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนปางสักและปัญหาอุปสรรคเป็นสำคัญ

การพัฒนาชุมชนเป็นบูรณาการศาสตร์ ซึ่งรวมเอาปรัชญา แนวคิด หลักการจากสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์หลายสาขา เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ชีวพันธุวิทยา ปรัชญา จิตวิทยา การบริหารและการศึกษา เข้ามาผสมผสานแล้วสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาใหม่ ดังนั้น การศึกษาวิชาการทางด้านการพัฒนาชุมชนจึงต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอย่างดี เนื้อหาสาระในวิชานี้จึงประกอบด้วยมิติทางวิชาการหลายมิติที่ซ้อนทับ เคลื่อนไหว และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน รวมทั้งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจในทุกบริบทที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของการพัฒนา

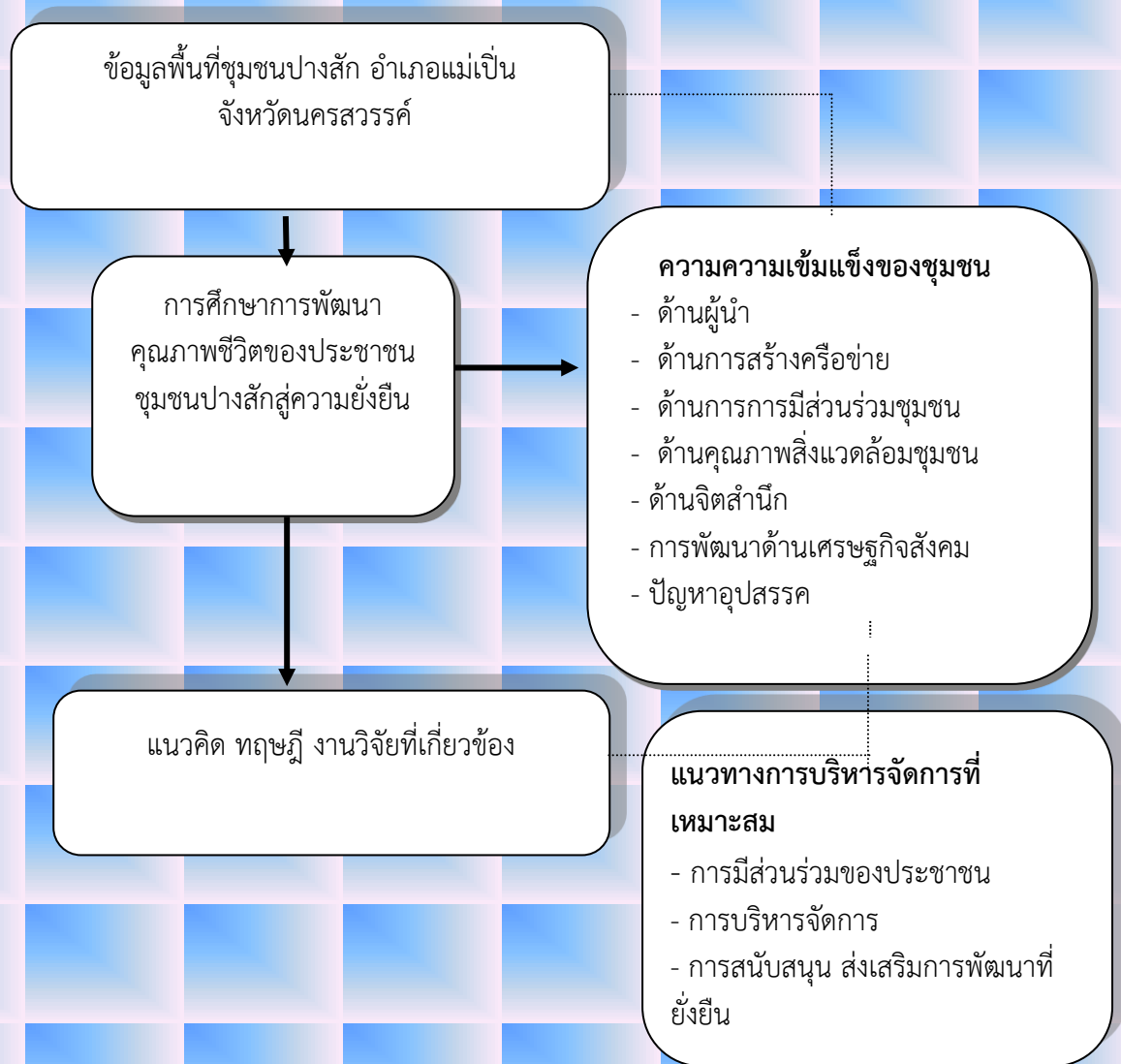
การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสังเกตปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและวัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่าง ๆ หลายประการดังต่อไปนี้ คือ(๑) การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) (๒) การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change) (๓) การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and Contact) (๔) โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure) (๕) ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Technology) (๖) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง หรือ นโยบายของผู้นำประเทศ จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านมา พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำความเข้าใจทั้งในด้านทิศทางของการเปลี่ยนแปลง

(Direction) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง (Magnitude) ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Time) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Change & Resistance to Change) สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้น คือ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น กินความครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าหรือถดถอยก็ได้ แต่ที่เป็นพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญของการพัฒนา ก็คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction for Change) ในลักษณะที่ก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนในรูปแบบใหม่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเทคโนโลยีและปัญหาของสังคมสมัยใหม่ที่ทวีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น การพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามิอาจจำกัดอยู่ในบริบทของชุมชนที่มีอาณาเขตภูมิศาสตร์เล็ก ๆ ได้เพียงลำพัง เพราะบางปัญหาเกิดจากอิทธิพลภายนอก ซึ่งบางครั้งการแก้ไขต้องการการรวมกำลัง ความร่วมมือ และทรัพยากรจากภายนอกชุมชนคุณลักษณะที่สำคัญของชุมชนในรูปแบบใหม่ คือ (Schuler ๑๙๙๖.) (๑) จิตสำนึกร่วม (Consciousness) (๒) หลักการ (Principle)

(๓) จุดมุ่งหมาย (Purpose) ดังนั้น ชุมชนในรูปแบบใหม่ จึงอาจมีลักษณะเป็น “ชุมชนทางอากาศ” หรือผู้สนใจมีส่วนร่วมในรายการวิทยุ ชุมชนเครือข่ายบน Internet อาจกล่าวได้ว่า เป็นชุมชนไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่ทางกายภาพ และไม่จำเป็นต้องสมาชิกต้องพบปะหน้าตากันโดยตรง แต่เป็นชุมชนที่อาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องสานความสัมพันธ์และจิตสำนึกร่วมของสมาชิก Schuler ได้กล่าวว่า ชุมชน คือ สายใย (web) ของความสัมพันธ์ทางสังคมมีความเป็นเอกภาพ มีพลังความยึดโยง (Cohesive) การสนับสนุนเกื้อกูลกันและกัน ทำนองเดียวกัน เทคโนโลยี ก็คือ สายใย (web) ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์และการสื่อสารของผู้คนต่าง ๆ เทคโนโลยีและการสื่อสารผ่านวิทยุโทรทัศน์ โทรศัพท์ มีบทบาทในการสร้างชุมชนในรูปแบบใหม่ โดยสมาชิกไม่จำกัดเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ วัย ศาสนา และฐานะเศรษฐกิจ เป็นต้น ชุมชนในรูปแบบใหม่ อาจเรียกได้ว่าเป็น “ชุมชนเหมือนจริง” (Virtual Community) เป็นชุมชนที่กลุ่มคนอาจจะได้พบกันโดยตรงหรือไม่ก็ตาม แต่มีโอกาสสื่อสารกันด้วยคำภาษา และความคิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ชุมชนแบบนี้ มีข้อดีกว่าชุมชนแบบอื่นตรงที่ว่าไม่มีอคติเกี่ยวกับ เพศ อายุ เชื้อชาติ สีผิว เผ่าพันธุ์ รูปร่างหน้าตา เสียงพูด อากัปกิริยาของสมาชิกชุมชนเสมือนจริงเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงผู้ที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกัน ในชุมชนแบบเดิมจะรู้จักผู้คนต่อเมื่อได้พบปะหน้าค่าตาและต้องคบหาสมาคมกับผู้คนจำนวนไม่น้อยกว่าที่จะพบผู้ที่มีความสนใจในเรื่องบางเรื่องเหมือนกับเรา แต่ในชุมชนประเภทนี้ สามารถเข้าถึงแหล่งที่สนใจได้อย่างทันที นอกจากนี้ ยังมีข้อดี คือ ช่วยคัดสรรกลั่นกรองข้อมูลที่จำเป็นและทันสมัย โดยไม่ต้องเก็บรวบรวมไว้มากมายเช่นแต่ก่อน

มนุษย์จะสามารถปฏิบัติได้ตามนี้นั้น ต้องเข้าใจธรรมชาติและกระบวนการพัฒนาสังคมที่เน้นคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งไม่ใช่เฉพาะทางวัตถุเท่านั้น จำเป็นต้องประกอบด้วยความสุขทางร่างกายและจิตใจด้วย ดังนั้น พื้นฐานที่จะต้องมีในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ นิเวศวิทยา เศรษฐศาสตร์ และจริยธรรม เพราะความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (environmental integrity) ความมั่นคงทางนิเวศวิทยา (ecological security) ประสิทธิภาพของการจัดการในทางเศรษฐกิจ (economic efficiency) และความยุติธรรม (equity) ทั้งต่อมนุษย์รุ่นปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความยุติธรรมกับการพัฒนาทุกส่วนไม่ใช่เฉพาะด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นสิ่งจำเป็นแต่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม นั่นคือ จะต้องดำเนินการอย่างถูกต้อง รอบคอบ และมีการจัดการที่ดี ทั้งด้านวัตถุ และการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตเท่าๆ กับความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะถ้ามุ่งเร่งพัฒนาเฉพาะทางด้านวัตถุอย่างเดียวมนุษย์จะไม่สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขได้ เพราะยังต้องเผชิญกับปัญหาภาวะมลพิษ ต่าง ๆ เช่น อากาศเสีย น้ำเน่า เสียงดัง เป็นต้น การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เจริญก้าวหน้าอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมนั้น จะต้องมีการบูรณาการหรือประสานประโยชน์เข้าด้วยกัน ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ จะต้องมีการวางแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ให้เหมาะสมรอบคอบ และคำนึงถึงสภาพการที่อำนวยให้ของทรัพยากรที่มีอยู่ ดังนั้นสังคมที่จะพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องพิจารณาจากหลาย ๆ องค์ประกอบ ดังจะเห็นได้จากกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ตามแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ : แสดงกรอบแนวความคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ชุมชนปางสัก ตำบลแม่เป็น อำเภอมะเข่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research method) เพื่อศึกษาถึงสภาพชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพของคนในชุมชน รวมถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้เทคนิควิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เลือกพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๓๐ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบ กลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรทางสังคม ประกอบการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสนทนากลุ่ม การเวทีประชาคม เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว วิเคราะห์

๒. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักของผู้วิจัยนั้น จำนวน ๓๐ คน พื้นที่ที่คณะผู้วิจัยเลือก คือ ชุมชนบ้านปางสัก ตำบลแม่เป็น อำเภอชุมตาบง จังหวัดนครสวรรค์ มีจำนวนหมู่บ้านในชุมชนปางสักมี ๕ หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย หมู่บ้านปางสัก หมู่บ้านปางตาแสน หมู่บ้านหนองบอน หมู่บ้านบุแก้ว และหมู่บ้านคลองหนึ่ง มีจำนวนประชากรราว ๖๖๕ คน ๓๒๒ ครัวเรือน ซึ่งเป็นชุมชนที่ห่างไกลจากความเจริญ

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจะใช้ลักษณะของการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (The semi-structured interview) ประกอบด้วย การสังเกต การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การระดมสมองของคณะผู้วิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย

(๑) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดทำข้อมูลชุมชนวัฒนธรรม ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นที่สำคัญ คือ ได้แก่ ความเป็นมา ภูมิหลัง การตั้งหลักแหล่ง ลักษณะทางกายภาพ องค์การทางสังคม องค์การชุมชน เป็นต้น

(๒) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ได้แก่ (๑)ด้านผู้นำ (๒)ด้านการมีส่วนร่วมชุมชน (๓)ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน(๔)ด้านจิตสำนึก (๕) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคม (๖) ด้านการสร้างเครือข่าย (๗) ปัญหาอุปสรรค

๓) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion ; FGD) ได้จัดกลุ่มสัมภาษณ์ที่สถานีอนามัย วัดและห้องประชุมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดสนทนากลุ่มบริเวณโต๊ะกลม ประกอบด้วย กลุ่มประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำทางการเมือง กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่ม NGO กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับชุมชน และการการถอดบทเรียน แล้วนำผลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากกระบวนการศึกษาในสภาพความเป็นจริง ประกอบด้วย การสังเกต การสนทนากลุ่ม ถอดบทเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก การระดมสมองของคณะผู้วิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วย

(๑) ข้อมูลขั้นพื้นฐานทั่วไปของชุมชน จำนวนหมู่บ้านในชุมชนปางสักมี ๕ หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย หมู่บ้านปางสัก หมู่บ้านปางตาแสน หมู่บ้านหนองบอน หมู่บ้านบุแก้ว และหมู่บ้านคลองหนึ่ง มีจำนวนประชากรราว ๖๖๕ คน ๓๒๒ ครัวเรือน

(๒) ข้อมูลชุมชนวัฒนธรรม ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมี ประเด็น ที่สำคัญ คือ ได้แก่ ความเป็นมา ภูมิหลัง การตั้งหลักแหล่ง ลักษณะทางกายภาพ องค์การทางสังคม องค์การชุมชน เป็นต้นศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(๓) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ได้แก่ ด้านผู้นำ (๑)ด้านการสร้างเครือข่าย(๒)ด้านการมีส่วนร่วมชุมชน (๓)ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน(๔)ด้านจิตสำนึก (๕) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคม (๖) ปัญหาอุปสรรค

(๔) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion ; FGD) ได้จัดกลุ่มสัมภาษณ์ที่สถานีอนามัย วัดและห้องประชุมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดสนทนากลุ่มบริเวณโต๊ะกลม ประกอบด้วย กลุ่มประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำทางการเมือง กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่ม NGO กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับชุมชน และการการถอดบทเรียน

(๕) นำผลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงพื้นที่เพื่อนำไปสู่การพัฒนา

(๖) สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยสามารถกำหนดขอบเขตการวิจัย การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ได้แก่ (๑)ด้านผู้นำ (๒)ด้านการการมีส่วนร่วมชุมชน (๓)ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน (๔)ด้านจิตสำนึก (๕) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคม (๖) ด้านการสร้างเครือข่าย (๗) ปัญหาอุปสรรค ดังนั้น โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล

๑) ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ความเป็นมาภูมิหลัง การตั้งหลักแหล่ง ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม/ประเพณี โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา Content Analysis

๒) ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาใช้กรอบแนวความคิด แบบสัมภาษณ์ การสังเกต ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมของกลุ่ม Description Analysis บุคคล ชุมชน และหน่วยงาน หรือจากหลักฐานเอกสารต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน โดยมีข้อสรุป ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปชุมชนปางสักชุมชนปางสัก บ้านปางสัก หมู่ที่ ๑๒ ตำบลแม่เป็น อำเภอมะแมเป็น จังหวัดนครสวรรค์ เดิมมีกลุ่มชนชาวเขาเผ่าแม้ว เย้า และ มูเซอ อยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในป่าใกล้ภูเขาที่มีป่าไม้สมบูรณ์และมีลำคลองธรรมชาติซึ่งเป็นต้นน้ำคลองโพธิ์ ต่อมา พ.ศ.๒๕๑๕ ทางราชการได้ทำการอพยพกลุ่มชาวเขาเหล่านี้ไปยังศูนย์อพยพชาวเขา อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ต่อมาได้มีกลุ่มชาวบ้านนำโดย นายชัย ทิพวรรณ นายกุ ทวีลาภ และนายปลด กล้าเขตการณ์ ได้เข้ามาและได้บุกเบิกพื้นที่ ประกอบอาชีพหาของป่า ตักน้ำมันยางนา ตัดหวาย และล่าสัตว์ พ.ศ.๒๕๑๙ เริ่มมีชาวบ้านเข้ามาบุกเบิกพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพทำไร่เพิ่มมากขึ้น ชื่อของหมู่บ้านปางสักมีที่มาจาก เมื่อสมัยก่อนในพื้นที่นี้มีไม้สักทองขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ทางราชการได้ให้สัมปทานตัดไม้สักทอง ในเขตพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นที่มาเรียกพื้นที่หมู่บ้านว่า ปางสัก จึงทำให้หมู่บ้านปางสักมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเกิดประเพณีต่าง ๆ มากมาย ปัจจุบันมีจำนวน ๓๒๒ ครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า ชุมชนปางสัก แห่งนี้ เป็นสภาพที่เป็นภูเขาและป่าไม้ เป็นพื้นที่เชิงเขาราบสูง มีเนื้อที่ ๑,๗๐๐ ไร่ ระบบน้ำประปาหมู่บ้านโดยใช้น้ำจากคลองโพธิ์ มาทำการผลิตน้ำประปาเพื่อแจกจ่ายให้คนในชุมชนได้ใช้อุปโภค บริโภค หากขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภคทางชุมชนจะขอรับการสนับสนุนน้ำจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เป็น ในกรณีที่น้ำในคลองโพธิ์ไม่เพียงพอประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร เช่น นาข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลังผู้วิจัยได้ศึกษา การค้นหา ศักยภาพการดำเนินงาน ด้วยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ตำบลแม่เป็น อำเภอมะแมเป็น ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งสองนี้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะเขตองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการพัฒนาด้านต่างๆ ได้แก่ การคมนาคม ที่ได้รับการพัฒนานถนนและไฟฟ้าทางที่ดีขึ้น ทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกมากขึ้น การมีโรงพยาบาลและสาธารณสุขที่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน การกำจัดขยะมูลฝอยที่ดีทำให้สิ่งแวดล้อมของชุมชนน่าอยู่มากขึ้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งสุขภาพอนามัย ชีวิตที่มีความภาคภูมิใจ ชีวิตการทำงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวิตครอบครัวและชีวิตในชุมชน

ความเท่าเทียมกันในสังคมชุมชน จากการศึกษาวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรของรัฐ โครงการของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการในการแก้ปัญหาคุณภาพชีวิต ประชาชนในชนบทจะต้องมีผลกระทบต่อประชาชนผู้มีปัญหาคุณภาพชีวิต ประชาชนที่มีปัญหาคุณภาพชีวิตในชุมชนบทบาทโอกาสได้รับการบริการจากรัฐ เช่น การแก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ปัญหา ด้านการศึกษา และการส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้ที่เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้เป็นสิ่งสำคัญ ปัญหาความไม่สะดวกในการคมนาคมขนส่ง ปัญหาการขาดความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง และ ปัญหาสุขภาพ

อนามัยของชาชนบท แต่โครงการเหล่านี้ไม่ได้เข้าถึงประชาชนเป้าหมายอย่างแท้จริง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน มุ่งเน้นไปการให้ความสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาในชุมชนหรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนนั้นๆ ให้ดีขึ้น การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น รวมถึงร้องเรียนเมื่อตนเองและชุมชนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการปฏิบัติงานของภาครัฐ ประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆในชุมชน เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ เข้าใจความต้องการของชุมชนและแก้ปัญหาแก่ประชาชนในชุมชนนั้นๆได้ถูกต้องและตรงประเด็นปัญหาของชุมชนนั้นจริงๆ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งชุมชน โดยไม่ได้เริ่มที่การวางแผนแต่เริ่มที่การพบทวนปัญหาในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาในชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป การมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการตัดสินใจ การมีส่วนร่วม ในครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ

นอกจากนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ต้องเริ่มจากการชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนให้เข้มแข็ง เศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชนประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ

ส่วนที่ ๒ ความความเข้มแข็งของชุมชนปางสัก การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ในความความเข้มแข็งของชุมชน เน้นการบริหารและการจัดการโดยอาศัยหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งจะมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง ต้องการสร้างความภาคภูมิใจแก่ประชาชนในท้องถิ่นด้วยการร้อยรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์มาเหนี่ยวนำให้เกิดการรวมคน อีกทั้งยังมุ่งพัฒนาให้เป็น แหล่งท่องเที่ยว สร้างชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว ยึดเหนี่ยวคุณธรรม

ชุมชนปางสักที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับดี ด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ของชุมชนเข้มแข็ง การเกิดขึ้นของชุมชนเข้มแข็งที่หลากหลายมีหลาย อาทิ ด้านผู้นำ มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า ผู้นำให้เกิดการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำขึ้นมาเอง มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารเรื่องชุมชนเข้มแข็งอย่างกว้างขวางจะช่วยให้มีการเกิดเองขยายเครือข่าย มีชุมชนเข้มแข็งอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง ชุมชนเหล่านี้จะเป็นเหมือนชุมชนศูนย์ฝึกให้ชุมชนอื่นๆ สามารถทำได้ ควรจะสำรวจให้รู้หมดทั้งประเทศแล้วทำฐานข้อมูลชุมชนเข้มแข็ง กระจายข้อมูลให้รู้กันทั่ว ส่งเสริมให้ชุมชนที่เข้มแข็งอยู่แล้วขยายเครือข่ายออกไปทำความเข้าใจเรื่องชุมชนเข้มแข็งให้ดี แล้วส่งเสริมชุมชนในท้องถิ่นของตนให้เป็นชุมชนเข้มแข็งทั้งหมด และรวมตัวกันเป็นท้องถิ่นเข้มแข็ง ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในชุมชนอย่างเข้มแข็งโดยองค์กรอื่นๆ เช่น โรงพยาบาล องค์กรพัฒนาเอกชน ธกส. ภาคธุรกิจ เครือข่ายแผนแม่บทชุมชน ฯลฯ โดยจะทำงานเป็นเอกเทศ หรือร่วมกับสภาองค์กรชุมชนก็ได้การสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ในเมื่อชุมชนเข้มแข็งเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ ทุกภาคส่วนในชาติควรสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเข้าใจ ท้องถิ่น ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคธุรกิจ ภาคการสื่อสาร กองทัพ ฯลฯ ควรสนใจศึกษาเรื่องชุมชนเข้มแข็ง และสนับสนุนอย่างเหมาะสม ทั้งทางวิชาการและทางนโยบายและมีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ

ด้านการมีส่วนร่วมชุมชน ได้ศึกษาวิเคราะห์ พบว่า สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิดตัดสินใจดำเนินงานติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน จัดตั้งหน่วยงานประสานความร่วมมือชุมชนรอบชุมชนปางสักและสร้างเครือข่ายในชุมชนให้มีส่วนร่วมในทุกมิติ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด โดยมีหน่วยงานส่งเสริม

ความร่วมมืออย่างจริงจัง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ กำหนดแนวทางให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมของในทุกด้าน ทั้งการบริหารจัดการ การตรวจสอบ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นหรือ เสนอความคิดเห็นในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของชุมชน เพื่อชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ประเมินและปรับปรุงพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกัน ประเมินผลการดำเนินงานการบริหารจัดการที่เหมาะสมของชุมชนท้องถิ่น โดยให้ชุมชนทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันดำเนินการและนำข้อเสนอมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนกับผู้นำเอนกการสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ

การส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน พบว่า ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น ล้วนเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์แทบทั้งสิ้น ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรต้องเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เกิดมลพิษขึ้นเกือบทุกด้าน ผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยก็คือ ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่เกิดมลพิษนั้นๆ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการแย่งชิงเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เหลืออยู่ สร้างปัญหาความขัดแย้งขึ้นในสังคม ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ หากทุกคนในชุมชนร่วมในกันเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหของท้องถิ่นอย่างจริงจัง ทั้งที่ลงมือกระทำด้วยตนเองตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็จะสามารถฟื้นฟูบูรณะให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นกลับคืนสภาพมาอย่างเดิมได้ ลดขยะในชุมชน

ด้านจิตสำนึก พบว่าในชุมชนชุมชนบางสัก มี มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชนจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่า ด้านอื่นๆ พร้อมกับการเปิด โอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและทำ กิจกรรมต่างๆ มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาชุมชนของตน จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชน การพัฒนา ชุมชน ประชาชนมีจิตสำนึกต่อการเข้ากิจกรรมทุกกรณีของชุม และส่งเสริมสนับสนุนการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีประชาชนที่มีความรู้และจิตสำนึกเพื่อสังคมส่วนรวม ด้านการการมีส่วนร่วมชุมชนท้องถิ่น จัดตั้งหน่วยงานประสานความร่วมมือชุมชนรอบสถานประวัติศาสตร์และสร้างเครือข่ายในชุมชนให้มีส่วนร่วมในทุกมิติ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลนคร องค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีหน่วยงานส่งเสริมความร่วมมืออย่างจริงจัง ทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ กำหนดแนวทางให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมของในทุกด้าน ทั้งการบริหารจัดการ การตรวจสอบ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นหรือ เสนอความคิดเห็นในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่าสถานประวัติศาสตร์วัด ศิริวงศ์ มีขึ้นเพื่อชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริงประเมินและปรับปรุงพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกัน ประเมินผลการดำเนินงานการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยให้ชุมชนทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันดำเนินการและนำข้อเสนอมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนกับผู้นำเอนก การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนบางสักประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตร เกษตรกรรมสำคัญได้แก่ ทำสวน ทำไร่ เป็นอาชีพหลักของประชากรมากกว่าร้อยละ ๘๐ เช่น นาข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลังการ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๔๕ ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เอื้อต่อการทำพืชไร่ โดยเฉพาะการปลูกอ้อย มันสำปะหลังข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ราคาเป็นไปตามกลไกตลาด และตามนโยบายของรัฐ ด้านสังคม พบว่า ชุมชนบางเป็นสังคมครอบครัวเดียว จำนวนครอบครัวทั้งหมด ๓๒๒ ครอบครัว เน้นการเพาะปลูก เพื่อนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ส่วนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรค

พบว่า ปัญหาและอุปสรรค ผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนใน ชุมชนบางสัก พบว่ามี มี ๓ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านธุรกิจชุมชน ๒) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสังคม ๓) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนั้นยังพบว่า ปัญหาและอุปสรรค ของการพัฒนาชุมชน ไม่ให้เกิดความยั่งยืน มี ๘ ประเด็น ได้แก่ ๑) ขาดการมี ส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ๒) ขาดการประสานความร่วมมือกัน อย่างจริงจัง ๓) ขาดผู้รับ ช่วงความต่อเนื่องของกิจกรรม ๔ จิตสำนึกร่วมของชาวบ้านยังไม่เพียงพอ ๕) ขาดความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๖) ขาดผู้นำ ที่เข้มแข็ง หรือไม่มีแนวคิดในการพัฒนา ๕) ขาดเงินทุนในการจัดตั้งกองทุนหรือกลุ่ม และ ๖) ขาดความซื่อสัตย์และโปร่งใสในการจัดสรรงบประมาณปัญหาและอุปสรรค โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนภายนอกและหน่วยงานภาครัฐ นอกนั้นพบว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถ ช่วยให้ชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐมีแนวทางในการพัฒนา ชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้อย่างถูกต้องและครอบคลุมกับหลักการพัฒนายั่งยืน ด้วยกระบวนการดำเนินงานที่เน้นหลักการและทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จึง ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำ รูปแบบการพัฒนา ชุมชนอย่างยั่งยืนนี้ไปใช้แก้ไขปัญหาชุมชนที่ไม่ยั่งยืนอื่นๆ ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปางสักสู่ความยั่งยืน ในความความเข้มแข็งของชุมชน เน้นการบริหารและการจัดการโดยอาศัยหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งจะมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง ต้องการสร้างความภาคภูมิใจแก่ประชาชนในท้องถิ่นด้วยการร้อยรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์มาเหนี่ยวนำให้เกิดการรวมคน อีกทั้งยังมุ่งพัฒนาให้เป็น แหล่งท่องเที่ยว สร้างชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว ยึดเหนี่ยวคุณธรรม ชุมชนปางสักที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับดี ด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ของชุมชนเข้มแข็ง การเกิดขึ้นของชุมชนเข้มแข็งที่หลากหลายมีหลาย อาทิ ด้านผู้นำ มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ชุมชนเป็นผู้นำเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกันตลอดไป ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า ผู้นำให้เกิดการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำขึ้นมาเอง มีการจัดทำ กิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารเรื่องชุมชนเข้มแข็งอย่างกว้างขวางจะช่วยให้มีการเกิดเองขยายเครือข่าย มีชุมชนเข้มแข็งอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง ชุมชนเหล่านี้จะเป็นเหมือนชุมชนศูนย์ฝึกให้ชุมชนอื่นๆ สามารถทำได้ ควรจะสำรวจให้รู้หมดทั้งประเทศแล้วทำฐานข้อมูลชุมชนเข้มแข็ง กระจายข้อมูลให้รู้กันทั่ว ส่งเสริมให้ชุมชนที่เข้มแข็งอยู่แล้วขยายเครือข่ายออกไปทำความเข้าใจเรื่องชุมชนเข้มแข็งให้ดี แล้วส่งเสริมชุมชนในท้องถิ่นของตนให้เป็นชุมชนเข้มแข็งทั้งหมด และรวมตัวกันเป็นท้องถิ่นเข้มแข็ง ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในชุมชนอย่างเข้มแข็งโดยองค์กรอื่นๆ เช่น โรงพยาบาล องค์กรพัฒนาเอกชน ธกส. ภาคธุรกิจ เครือข่ายแผนแม่บทชุมชน ฯลฯ โดยจะทำงานเป็นเอกเทศ หรือร่วมกับสภาองค์กรชุมชนก็ได้การสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ในเมื่อชุมชนเข้มแข็งเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ ทุกภาคส่วนในชาติควรสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเข้าใจ ท้องถิ่น ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคธุรกิจ ภาคการสื่อสาร กองทัพ ฯลฯ ควรสนใจศึกษาเรื่องชุมชนเข้มแข็ง และสนับสนุนอย่างเหมาะสม ทั้งทางวิชาการและทางนโยบายและมีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี มีการเรียนรู้เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ

ด้านการการมีส่วนร่วมชุมชน ได้ศึกษาวิเคราะห์ พบว่า สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิดตัดสินใจดำเนินงานติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการชุมชน จัดตั้งหน่วยงานประสานความร่วมมือชุมชนรอบชุมชนปางสักและสร้างเครือข่ายใน

ชุมชนให้มีส่วนร่วมในทุกมิติ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด โดยมีหน่วยงานส่งเสริมความร่วมมืออย่างจริงจัง ทั้งในด้านบริหารจัดการ ด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ กำหนดแนวทางให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมของในทุกด้าน ทั้งการบริหารจัดการ การตรวจสอบ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นหรือ เสนอความคิดเห็นในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของชุมชน เพื่อชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ประเมินและปรับปรุงพัฒนางานกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกัน ประเมินผลการดำเนินงาน

การบริหารจัดการที่เหมาะสมของชุมชนท้องถิ่น โดยให้ชุมชนทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันดำเนินการ และนำข้อเสนอมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนกับผู้มาเยือนการสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งมวลเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ

การส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมชุมชน พบว่า ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น ล้วนเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์แทบทั้งสิ้น ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรต้องเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เกิดมลพิษขึ้นเกือบทุกด้าน ผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยก็คือ ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่เกิดมลพิษนั้นๆ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการแย่งชิงเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เหลืออยู่ สร้างปัญหาความขัดแย้งขึ้นในสังคม ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ หากทุกคนในชุมชนร่วมกันเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นอย่างจริงจัง ทั้งที่ลงมือกระทำด้วยตนเองตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็จะสามารถฟื้นฟูบูรณะให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นกลับคืนสภาพมาอย่างเดิมได้ ลดขยะในชุมชน

ด้านจิตสำนึก พบว่าในชุมชนชุมชนบางสัก มี มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชนจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่า ด้านอื่นๆ พร้อมกับการเปิด โอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและทำ กิจกรรมต่างๆ มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาชุมชนของตน จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชน การพัฒนา ชุมชน ประชาชนมีจิตสำนึกต่อการเข้ากิจกรรมทุกกรณีของชุม และส่งเสริมสนับสนุนการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีประชาชนที่มีความรู้และจิตสำนึกเพื่อสังคมส่วนรวม

ด้านการการมีส่วนร่วมชุมชนท้องถิ่น จัดตั้งหน่วยงานประสานความร่วมมือชุมชนรอบสถานประวัติศาสตร์ และสร้างเครือข่ายในชุมชนให้มีส่วนร่วมในทุกมิติ ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลนคร องค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยมีหน่วยงานส่งเสริมความร่วมมืออย่างจริงจัง ทั้งในด้านบริหารจัดการ ด้านข้อมูลประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ กำหนดแนวทางให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมของในทุกด้าน ทั้งการบริหารจัดการ การตรวจสอบ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นหรือ เสนอความคิดเห็นในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกว่าสถานประวัติศาสตร์วัดศรีวงศ์ มีขึ้นเพื่อชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริงประเมินและปรับปรุงพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกัน ประเมินผลการดำเนินงานการบริหารจัดการที่เหมาะสมของสถานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยให้ชุมชนทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยที่ทุกฝ่ายได้ร่วมกันดำเนินการและนำข้อเสนอมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนกับผู้มาเยือน

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนบางสักประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมสำคัญได้แก่ ทำสวน ทำไร่ เป็นอาชีพหลักของประชากรมากกว่าร้อยละ ๘๐ เช่น นาข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลังการ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๔๕ ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เอื้อต่อการทำพืชไร่ โดยเฉพาะการปลูกอ้อย มันสำปะหลังข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ราคาเป็นไปตามกลไกตลาด และตามนโยบายของรัฐ ด้านสังคม พบว่า ชุมชนบางเป็นสังคมครอบครัวเดี่ยว จำนวนครอบครัวทั้งหมด ๓๒๒ ครอบครัว เน้นการเพาะปลูก เพื่อนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง

อภิปรายผล

การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนบางสักสู่ความยั่งยืน ชุมชนบางสักที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง ด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ของชุมชนเข้มแข็ง การเกิดขึ้นของชุมชนเข้มแข็งที่หลากหลายมีหลาย กลุ่มองค์กรชุมชนท้องถิ่นโดยเชิญชวนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการและการวางแผนตรวจสอบ การจัดการด้านบุคลากร การจัดระบบการดำเนินงาน และแนวทางการจัดการบริหารสถานประวัติศาสตร์ในทุกมิติ ผล

การศึกษาครั้งนี้ ก็ร่วมวางแผนการบริหารจัดการแล้วซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ แดงอ่อน มั่นใจตรง (๒๕๔๕) ได้ศึกษายุทธศาสตร์สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน:บทเรียนจากตำบลบางพระจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า ยุทธศาสตร์ที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่นตำบลบางพระ ได้แก่ ๑) การสร้างผู้ที่มีศักยภาพ ๒) พัฒนากลุ่ม/องค์กรโดยยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกันและหลักธรรมาภิบาล ๓) สร้างความสามัคคี ความเอื้ออาทรและเกื้อกูล สร้างสำนักท้องถิ่นและสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นในทุกกลุ่มคน ๔) สร้างการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ๕) สร้างพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นวัฒนธรรม ๖) สร้างใช้และร่วมมือกับเครือข่ายในการพัฒนาในโอกาสที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องของ รัฐติยา หิรัญยาด (๒๕๔๔) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า การที่หมู่บ้านเป็นชุมชนโบราณ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงเกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์อย่างกลมกลืน จนเกิดกลายเป็นวัฒนธรรมเฉพาะชุมชน มีการสืบทอดดำรงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี มีศักยภาพในการจัดเป็นท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางการศึกษา มีแนวทางการพัฒนาแหล่งสถานประวัติศาสตร์อย่างยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการตนเองสอดคล้องกับงานวิจัย สุมาลีและคณะ (๒๕๔๕) ได้ศึกษาแนวทางในการวางแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชนยั่งยืน คือ ชุมชนที่ประชาชนภายในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเพราะชุมชนมีความเข้มแข็ง” ดังนั้นการพัฒนาชุมชนยั่งยืนจึง หมายถึง การพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาทางสังคมที่มุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ ประชาชนให้ดีขึ้น เพื่อให้ปลอดจากความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บป่วยเพราะความหิวโหยตลอดจนให้ประชาชนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีทั้ง จากการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวันในขณะเดียวกันชุมชนที่ประชาชน อาศัยอยู่นั้นจะต้องเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งซึ่งหมายถึงชุมชนที่มีความ พร้อมในปัจจัยที่จะส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงมีองค์กรสนับสนุนในชุมชนมีการสื่อสารการเรียนรู้และมีศักยภาพที่พึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญา ชีวภรณ์วัฒน์ (๒๕๔๔) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง การตั้งถิ่นฐานย่านบางลำพู ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่แห่งนี้มีความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน เริ่มแรกกับการก่อตั้งชุมชนที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับแม่น้ำลำคลอง วิถีชีวิตของผู้คนจะมีความ เรียบง่าย มีลักษณะเฉพาะทางด้านสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ต่อมาเมื่อพื้นที่ขยายตัวด้าน ภายภาพอันเกิดจากนโยบายของบ้านเมืองในการพัฒนาการคมนาคมทางบกได้ส่งผลในด้านการ เปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ที่ดิน รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การขยายตัวของพื้นที่การค้าขายในเวลา ต่อมากับการเปลี่ยนแปลงการค้าขายและการใช้ที่ดินในพื้นที่บางลำพู ซึ่งส่งผลให้สภาพการค้าขายดั้งเดิมในรูปของตลาดได้สูญเสียใหม่สภาพปัจจุบันบทบาทใหม่ ย่านบางลำพูถูกรองรับ ความเติบโตของเศรษฐกิจระบบทุนนิยม พื้นที่ซึ่งเคยเป็นตลาดและที่อยู่อาศัยโดยมีวังและวัดเป็น แก่นนำในอดีตในขณะนี้ได้ถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมที่สำคัญและในด้านการขาย สินค้าที่ระลึกและแหล่งที่พักของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ รวมทั้งธุรกิจด้านการบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี หวังพุมิ (๒๕๔๖) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านตำบลนาทับ อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ด้านการตั้งถิ่นฐาน ปรากฏว่ามีหมู่บ้านหลัก ๑๒ หมู่บ้าน บ้านส่วนใหญ่ตั้งชื่อตามสภาพภูมิศาสตร์ การเลือกแหล่งตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่ยึดแหล่งน้ำ การคมนาคมขนส่ง และการประกอบอาชีพรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจำแนกได้ ๒ รูปแบบ คือ รูปแบบ จักกลุ่ม และรูปแบบเรียงยาว ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นแบบติดดิน พื้นบ้านทำด้วยปูนซีเมนต์ ฝา บ้านทำด้วยปูนซีเมนต์ หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ โครงสร้างของบ้านทำด้วยปูนซีเมนต์และไม้ บางบ้านมีห้องนอน ๑ -๒ ห้อง หน้าบ้านเป็น ที่โล่งใช้ทำงานเอนกประสงค์ ด้านเศรษฐกิจ ปรากฏว่าการผลิตที่เป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ คือ การประมงพื้นบ้าน การเลี้ยงปลาในกระชัง การทำ สวนยางพารา การทำนา และอาชีพรับจ้าง การจำหน่าย มีร้านชำ ตลาดนัด ซื้อขาย ณ แหล่งผลิต และขายนอกชุมชน การจ่ายแจกส่วนใหญ่เป็นไปตามจารีตประเพณีแม้จะลดลงบ้างก็ตาม ส่วน การบริโภค ทั้งบริโภคสินค้าสิ้นเปลือง และสินค้าคงทนเหมือนชนบทไทยทั่วไป ส่วนด้านสังคม และวัฒนธรรม ปรากฏว่าการปกครองมีทั้งใช้กฎหมายและจารีตประเพณี การคมนาคมขนส่ง สะดวก โดยเฉพาะทางบก การศึกษา คนส่วนใหญ่เรียนจบระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับศาสนา ชาวบ้านร้อยละ ๘๐ นับถือศาสนาอิสลาม ที่เหลือร้อยละ ๒๐ นับถือศาสนาพุทธ สำหรับความเชื่อ นั้น ชาวบ้านตำบลนาทับมีความเชื่อมั่นเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อเกี่ยวกับภูตผี

วิญญาณ ความ เชื่อเกี่ยวกับภุคฺขยามเป็นความเชื่อเกี่ยวกับตัววัน เวลา ที่เป็นมงคลและไม่เป็นมงคล ในการเริ่มต้นทำกิจกรรมต่างๆ หรือแม้แต่การประกอบอาชีพก็ตาม เชื่อเกี่ยวกับทิศและตำแหน่งในการตั้งถิ่นฐาน ประเพณี มีทั้งประเพณีของชาวไทยอิสลามและชาวไทยพุทธ ในรอบปีและประเพณีในรอบ ชีวิต ซึ่งส่วนใหญ่เคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีทั้งประเพณีในรอบปีและประเพณี ในรอบชีวิต

สอดคล้องกับงานวิจัย อรุณา แก่นแก้ว (๒๕๕๕) ได้ทำการศึกษารื่องการศึกษาวัฒนธรรมวัตถุและวิถี ชีวิตของชาวมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า วัฒนธรรมวัตถุมีบทบาทต่อวิถีการดำเนินชีวิต ของชาวมอญเกาะเกร็ด ทั้งชีวิตประจำวัน และในงานเทศกาลประเพณี ชาวมอญเกาะเกร็ดให้ ความสำคัญแก่การอนุรักษ์ และสืบทอดเทศกาลงานประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษวัตถุเข้ามามีบทบาทแทนความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาที่ชาวมอญเกาะเกร็ดมีต่อ พิธีกรรมในงานเทศกาลต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า วัตถุเป็นผลผลิตทางภูมิปัญญาของผู้คนในชุมชนที่ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม วัฒนธรรม วัตถุทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวจากอดีตสู่ปัจจุบัน แต่ละสังคมมีความต้องการวัฒนธรรมวัตถุและมี ความสามารถในการผลิตวัตถุได้แตกต่างกัน เนื่องมาจากความชำนาญ ความต้องการของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ซึ่งความชำนาญนี้อาจมีข้อจำกัดทางชาติพันธุ์ สภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ทำให้การผลิตชิ้นงาน ขึ้นอยู่กับความต้องการของสังคม ถึงแม้เวลาจะผ่านไปแต่วัตถุก็ยังคงทำหน้าที่ตอบสนอง ความ ต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ครอบงำที่มนุษย์ยังมีความต้องการในการใช้ วัตถุในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมวัตถุจึงมีหน้าที่ต่อมนุษย์และสังคมของมนุษย์ รักษาความเป็น เอกลักษณ์ของชนชาติ สืบสานพัฒนาความคิดของมนุษย์ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ศิลปะ ของผู้คนในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัย เสรี ชาเหลา และคณะ (๒๕๕๕) ได้ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของ ชุมชนรอบ บึงบอระเพ็ด ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน รอบบึงบอระเพ็ด คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ การขยายตัวของประชากร พบว่า ชุมชนรอบบึง บอระเพ็ดมีการขยายตัวของประชากรสูง จะเห็นได้จากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของประชากร เพิ่มขึ้น การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการประกอบอาชีพมีปริมาณลดลง ดังนั้น การประกอบอาชีพ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประชากรในชุมชนรอบบึงบอระเพ็ด การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยโดยที่คนในชุมชนไม่รู้ตัว และขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด ผู้ประกอบการมีความเห็นแก่ตัวในการ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย และประชาชนยังขาดจิตสำนึก ตระหนักในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติด้วย และประชาชนยังขาดจิตสำนึก ตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้อย่างเหมาะสมและประหยัด จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง สำหรับปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ได้แก่ การหลั่งไหลทางวัฒนธรรม มีการใช้เครื่องมือทันสมัยมาแทนอุปกรณ์การผลิตแบบดั้งเดิม และยังเป็นปัจจัยที่เป็น ตัวเร่งให้ปัจจัยภายในเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น สื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

๑. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนาชุมชนเกิดความไม่ยั่งยืน ในชุมชนที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชน

๒.. ควรศึกษาชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในกระบวนการพัฒนาอย่าง ยั่งยืนให้หลากหลายชุมชน เพื่อให้รูปแบบการพัฒนาชุมชนเกิดความสมบูรณ์ ยิ่งขึ้น

๓. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ควรบูรณะ ทำนุบำรุงสภาพสถานประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมรอบพื้นที่ รักษาความสะอาดให้สวยงาม การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความยั่งยืน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพื่อการวางแผนและการดำเนินงาน ควรหามาตรการที่จะกระจายรายได้สู่ชุมชนให้มากซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (๒๕๕๖). การบริการประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรมอนามัย (๒๕๓๕). กระทรวงสาธารณสุข. กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการใช้ของจำเป็นป่วย. พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕
- กาญจนา แก้วเทพ. (๒๕๓๘). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถ้อยมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: สำนักคึกคึกคึก.
- กุลธร ธนาพงศธร. (๒๕๓๘). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุโขทัย.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (๒๕๓๘). ประชากรกับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุงแก้ไข กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (๒๕๓๖). การพัฒนาประเทศไทย: แนวคิดและทิศทาง. กรุงเทพมหานคร : จินตวิริย์ เกษมสุข. (๒๕๕๔). การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
- ประเวศ วะสี. (๒๕๔๒) ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน
- ดลพัฒน์ ยศธร. (๒๕๔๒). การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธศาสตร์. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิน ปรัชญพฤตย์. (๒๕๔๔). การบริหารพัฒนา: ความหมายเนื้อหา แนวทางและปัญหา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร.(๒๕๔๒).วิกฤตสังคมไทย ๒๕๔๐ กับบทบาทวิทยาการกระบวนการเล่มที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน,
- ทิตยา สุวรรณข. (๒๕๒๓). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีระพงษ์ แก้ววงศ์. (๒๕๔๓) กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง. พิมพ์ครั้งที่ ๒ ขอนแก่น : คลังนานาชาติ
- นันทิยา อัครเจริญวัฒนา. (๒๕๔๘). คุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการร่วม : ประสพการณ์จาก ผู้รับบริการในสำนักงานเขตบางพลัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ . กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิสรัตน์ ศิลปะเดช. (๒๕๔๐). ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.กรุงเทพฯ: พิเศษการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (๒๕๓๙). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ไพรทัศน์ เทชะรินทร์ .(๒๕๒๔). การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อรุณทิพย์ สฟโซคชัย. กรุงเทพฯ
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (๒๕๒๖). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย
- วิรัช วิวัชรนิภาวรรณ. (๒๕๓๒).หลักการพัฒนาชุมชน : การพัฒนาชุมชนประยุกต์. พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,
- วิทยากร เชียงกุล.(๒๕๔๙). พัฒนาชุมชน – พัฒนาสังคม. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- สนธยา พลศรี. (๒๕๔๓). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ ๕). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (๒๕๓๖) สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สรเสรี วงศ์ขุ่ม. (๒๕๔๔). **เศรษฐกิจพอเพียงพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. นนทบุรี : เพชรรุ่งการพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. บรรณาธิการ. (๒๕๔๒) **เศรษฐกิจชุมชน : ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม (๒๕๔๖) **พลังท้องถิ่นแสวงหาเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.)
- สุมาลี สันติพลวุฒิและคณะ. (๒๕๔๕). **แนวทางในการวางแผนระดับชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**
กรณีศึกษาตำบลเขาสามยอดและตำบลขอนแก่น. รายงานการวิจัยภายใต้โครงการจัดตั้ง
วิทยาเขตลพบุรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เสนอต่อสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่ง
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.
- สุทธิลักษณ์ สุนทโรดม. (๒๕๓๗). **มาตรการทางกฎหมายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน**.
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์,
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
- เอกสารประชาสัมพันธ์ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เป็น(<http://www.maepern.go.th/home>
สืบค้นข้อมูลเมื่อ วันที่ ๙ ธันวาคม ๕๙)
- Cerne, Michael and others. **Putting People First : Sociological Variables in Development Projects**. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, ๑๙๙๑.
- DuBrin, A. J. (๑๙๙๔). **Essentials of management**. New York, NY: South-Western College. (๑๙๙๕). **Leadership: Research findings, practice, and skills**. Boston: Houghton Mifflin.
- Dessler, G. (๒๐๐๔). **Management, principles and practices for tomorrow's leaders**. New Jersey: Pearson Education.
- Kinichi, A., & Kreitner, R. (๒๐๐๓). **Organizational behavior (๕th ed.)**. Boston Burt Ridge, IL: McGraw Hill Irwin.
- Mescon, M. A., & Khedouri, F. (๑๙๘๕). **Management, individual and organizational effectiveness (๒nd ed.)**. New York: Harper & Row.
- Robbins, S. P., Bergman, R., & Stagg, I. & Coulter, M. (๒๐๐๖). **Management (๔th ed.)**. Australia: Pearson Education Australia.
- UN Documents: ๑๙๘๗. **Gathering a Body of Global Agreements** has been compiled by the
NGO Committee on Education of the Conference of NGOs from United Nations
(<http://www.stou.ac.th/สืบเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๙>)